

คำนำ

เอกสารหลักสูตรอบรมแบบ e-Training การพัฒนาระบบแนะแนว เป็นหลักสูตรฝึกอบรม ภายใต้โครงการพัฒนาหลักสูตรและพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาโดยยึดถือภารกิจและพื้นที่ เป็นฐานด้วยระบบ TEPE Online โดยความร่วมมือของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อพัฒนาผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ สอดคล้องกับความต้องการขององค์กร โดยพัฒนา องค์ความรู้ ทักษะที่ใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมี คุณภาพ โดยใช้หลักสูตรและวิทยากรที่มีคุณภาพ เน้นการพัฒนาโดยการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่าน เทคโนโลยีการสื่อสารผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สามารถเข้าถึงองค์ความรู้ในทุกที่ทุกเวลา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหลักสูตรอบรมแบบ e-Training การพัฒนาระบบแนะแนว จะสามารถนำไปใช้ให้ เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เพื่อยังประโยชน์ต่อระบบการศึกษาของประเทศไทยต่อไป

สารบัญ

คำนำ	1
หลักสูตร “การพัฒนาระบบแนะแนว”	3
รายละเอียดหลักสูตร	3
คำอธิบายรายวิชา	3
วัตถุประสงค์	4
สาระการอบรม	4
กิจกรรมการอบรม	4
สื่อประกอบการอบรม	5
การวัดผลและประเมินผลการอบรม	5
บรรณานุกรม	5
เค้าโครงเนื้อหา	6
ตอนที่ 1 ความรู้พื้นฐานด้านการแนะแนว	8
ตอนที่ 2 การจัดบริการแนะแนวในสถานศึกษา	13
ตอนที่ 3 ครูแนะแนวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	17
ตอนที่ 4 การจัดกิจกรรมแนะแนวตามหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน	20
ใบงานที่ 1	25
ใบงานที่ 2	26
ใบงานที่ 3	27
ใบงานที่ 4	28

หลักสูตร

การพัฒนาระบบแนะแนว

รหัส TEPE-00219

ชื่อหลักสูตรรายวิชา การพัฒนาระบบแนะแนว

ปรับปรุงเนื้อหาโดย

คณาจารย์ ภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเนื้อหา

1. นางสาวจิรวรรณ ปีกัดตั้ง
2. นายสันติสุข สันตีสานสุข
3. นางวิภาเกตุ เทพา
4. ผศ.ดร.ชุตินา สุระเศรษฐ

รายละเอียดหลักสูตร

คำอธิบายรายวิชา

อธิบายขอบข่ายของความรู้พื้นฐานด้านการแนะแนว จรรยาบรรณวิชาชีพจิตวิทยาแนะแนว ขอบข่ายและการออกแบบการจัดบริการแนะแนวในสถานศึกษา บทบาทหน้าที่ของครูแนะแนวในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สามารถวิเคราะห์สภาพปัญหาและหาแนวทางดูแลช่วยเหลือนักเรียน อธิบายการจัดกิจกรรมและการออกแบบการแนะแนวตามหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถ

1. อธิบายขอบข่ายของความรู้พื้นฐานด้านการแนะแนวได้
2. อธิบายจรรยาบรรณวิชาชีพจิตวิทยาแนะแนวได้
3. อธิบายขอบข่ายของการจัดบริการแนะแนวในสถานศึกษาได้
4. ออกแบบการจัดบริการแนะแนวในสถานศึกษาได้
5. อธิบายบทบาทหน้าที่ของครูแนะแนวในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้
6. สามารถวิเคราะห์สภาพปัญหาและหาแนวทางดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้
7. อธิบายการจัดกิจกรรมแนะแนวตามหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้
8. ออกแบบการจัดกิจกรรมแนะแนวตามหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้

สาระการอบรม

ตอนที่ 1 ความรู้พื้นฐานด้านการแนะแนว

ตอนที่ 2 การจัดบริการแนะแนวในสถานศึกษา

ตอนที่ 3 ครูแนะแนวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตอนที่ 4 การจัดกิจกรรมแนะแนวตามหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

กิจกรรมการอบรม

1. ทำแบบทดสอบก่อนการอบรม
2. ศึกษาเนื้อหาสาระการอบรมจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์
3. ศึกษาเนื้อหาเพิ่มเติมจากใบความรู้
4. สืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งเรียนรู้
5. ทำใบงาน/กิจกรรมที่กำหนด
6. แสดงความคิดเห็นตามประเด็นที่สนใจ
7. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เข้ารับการอบรมกับวิทยากรประจำหลักสูตร
8. ทำแบบทดสอบหลังการอบรม

สื่อประกอบการอบรม

1. บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์
2. ใบความรู้
3. วีดิทัศน์
4. แหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง
5. กระดานสนทนา (Web board)
6. ใบงาน
7. แบบทดสอบ

การวัดผลและประเมินผลการอบรม

วิธีการวัดผล

1. การทดสอบก่อนและหลังอบรม โดยผู้เข้ารับการอบรมจะต้องได้คะแนนการทดสอบหลังเรียนไม่น้อยกว่า ร้อยละ 70
2. การเข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ ส่งงานตามใบงานที่กำหนด เข้าร่วมกิจกรรมบนกระดานสนทนา

บรรณานุกรม

- คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2553). คู่มือฝึกอบรมแนะแนว. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชาการ,กรม กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). ครูสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกับการแนะแนว. เอกสารอัดสำเนา.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา,สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). การประชุมปฏิบัติการพัฒนาความเข้มแข็งระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนหลักสูตรครูแนะแนว. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

หลักสูตร TEPE-219

การพัฒนาระบบแนะแนว

เค้าโครงเนื้อหา

ตอนที่ 1 ความรู้พื้นฐานด้านการแนะแนว

แนวคิด

การแนะแนวคือจิตวิทยาประยุกต์แขนงหนึ่งที่ว่าด้วยการพัฒนาให้รู้จักช่วยตนเองหรือพึ่งตนเองได้ โดยกระบวนการที่ส่งเสริมให้บุคคลได้มีบทบาทเต็มๆในการเรียนรู้เพื่อที่จะพัฒนาศักยภาพและสามารถจัดการกับชีวิตของตนเองได้อย่างชาญฉลาด

วัตถุประสงค์

1. อธิบายขอบข่ายของความรู้พื้นฐานด้านการแนะแนวได้
2. อธิบายจรรยาบรรณวิชาชีพจิตวิทยาแนะแนวได้

ตอนที่ 2 การจัดบริการแนะแนวในสถานศึกษา

แนวคิด

การบริการแนะแนวในสถานศึกษา ประกอบด้วย 5 บริการ ดังนี้ บริการศึกษารวบรวมข้อมูล บริการสารสนเทศ บริการให้คำปรึกษา บริการจัดวางตัวบุคคล และบริการติดตามและประเมินผล

วัตถุประสงค์

1. อธิบายขอบข่ายของการจัดบริการแนะแนวในสถานศึกษาได้
2. ออกแบบการจัดบริการแนะแนวในสถานศึกษาได้

ตอนที่ 3 ครูแนะแนวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

แนวคิด

ครูแนะแนวมีบทบาทต่องานแนะแนวในโรงเรียน โดยเป็นผู้วางแผนและจัดทำโครงการแนะแนว เป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน ประสานงานและติดตามประเมินผลการจัดบริการแนะแนว ให้คำปรึกษาแก่ครู ผู้ปกครองและนักเรียนที่มีปัญหา และเป็นผู้จัดทำแผนงานและดำเนินการในการพัฒนาครู

วัตถุประสงค์

1. อธิบายบทบาทหน้าที่ของครูแนะแนวในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้
2. สามารถวิเคราะห์สภาพปัญหาและหาแนวทางดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้

ตอนที่ 4 การจัดกิจกรรมแนะแนวตามหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551

เรื่องที่ 4.1 การจัดกิจกรรมแนะแนว

เรื่องที่ 4.2 ตัวอย่างการออกแบบและวางแผนการจัดกิจกรรมแนะแนว

แนวคิด

กิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมที่จัดให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการ ความสนใจ ธรรมชาติของผู้เรียนและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาที่ตอบสนองจุดมุ่งหมายหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้ครอบคลุมทั้งด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัวและสังคม เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม จนเกิดการเรียนรู้ และเกิดทักษะชีวิต โดยมีครูผู้รับผิดชอบจัดกิจกรรมและประสานความร่วมมือกับครูหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์

1. อธิบายการจัดกิจกรรมแนะแนวตามหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้
2. ออกแบบการจัดกิจกรรมแนะแนวตามหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้

ตอนที่ 1 ความรู้พื้นฐานด้านการแนะแนว

แนะแนวคืออะไร

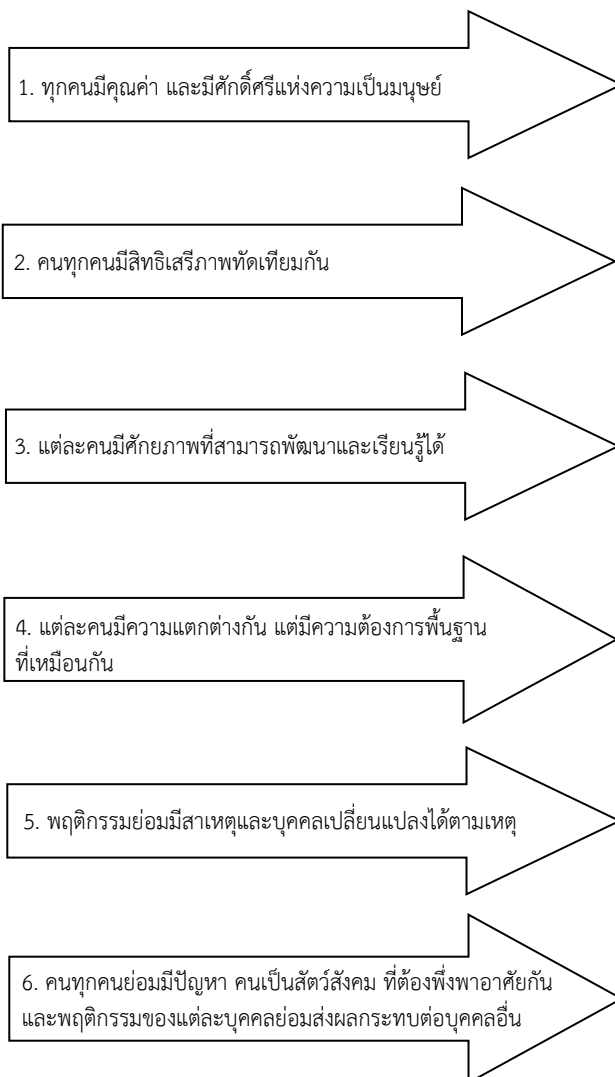
การแนะแนว คือ จิตวิทยาประยุกต์แขนงหนึ่งที่ว่าด้วยการพัฒนาให้รู้จักช่วยตนเองหรือพึ่งตนเองได้โดยกระบวนการที่ส่งเสริมให้บุคคลได้มีบทบาทเต็มที่ในการเรียนรู้เพื่อที่จะพัฒนาศักยภาพและสามารถจัดการกับชีวิตของตนเองอย่างฉลาด

จุดมุ่งหมาย เพื่อให้บุคคลได้รู้จักตนเอง รู้จักโลกแวดล้อม สามารถตัดสินใจ แก้ปัญหา รู้จักเลือกและวางแผนชีวิตการเรียนอาชีพ และสามารถปรับตนได้อย่างเหมาะสม สามารถพัฒนาดนเต็มตามศักยภาพ อันจะนำไปสู่การมีชีวิตที่มีความสุข ความสำเร็จและเป็นประโยชน์

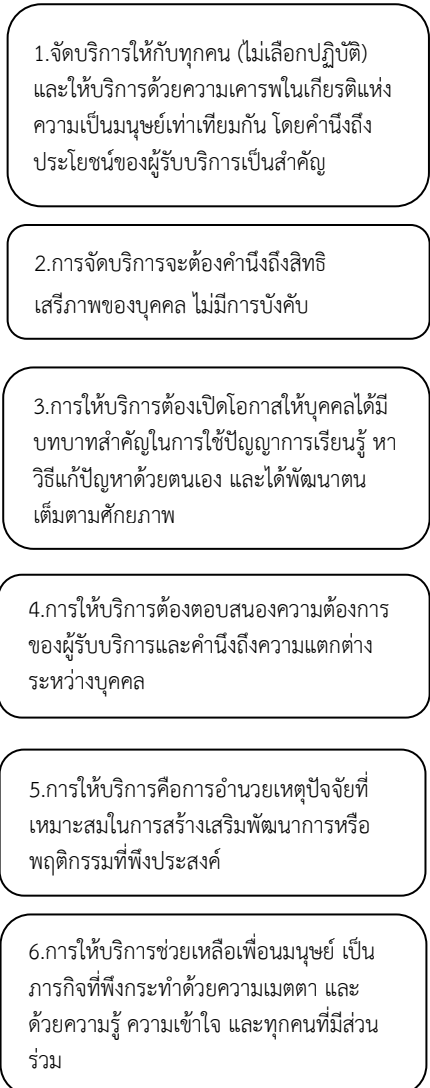
ปรัชญาและหลักการของการแนะแนว

ในการปฏิบัติงานแนะแนว จำเป็นจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในปรัชญาและหลักการแนะแนวอย่างกระจ่าง เพื่อจะนำไปเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

ปรัชญา (ความเชื่อตามหลักจิตวิทยาและประชาธิปไตย)

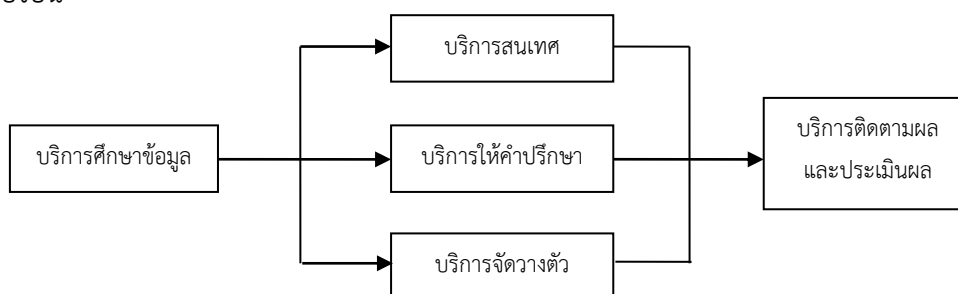

หลักการ (สิ่งที่ควรยึดถือในการปฏิบัติ)

กระบวนการแนะแนว

กระบวนการแนะแนว คือ การจัดระบบการทำงานแนะแนวให้มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันดังต่อไปนี้

การจัดการแนะแนวที่มุ่งส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเอง ควรเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่ต้องจัดควบคู่กับการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมุ่งพัฒนาและปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารด้านองค์กร บุคลากร และการจัดการแนะแนวให้เป็นเชิงรุก และให้สังคมทุกส่วนได้มีส่วนร่วมเป็นเครือข่ายในการดำเนินงานแนะแนว และมีบทบาทในการแนะแนวชีวิตและสังคม

ขอบข่ายการแนะแนว

ขอบข่ายการแนะแนว เป็นการกำหนดภารกิจการแนะแนว ตามความต้องการของผู้เรียนที่สนองจุดหมายของหลักสูตร ซึ่งการกำหนดขอบข่ายภารกิจแนะแนวนั้น จะต้องอาศัยหลักการแนะแนวพื้นฐาน ดังต่อไปนี้

การแนะแนวมีขอบข่ายสาระสำคัญ 3 ด้าน

1. การแนะแนวการศึกษา มุ่งหวังให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนได้เต็มศักยภาพ รู้จักแสวงหาความรู้ และการวางแผนการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถปรับตัวด้านการเรียน และมีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน
2. การแนะแนวอาชีพ ช่วยให้ผู้เรียนรู้จักตนเองและโลกของงานอย่างหลากหลายมีเจตคติและนิสัยที่ดีในการทำงาน มีโอกาสได้รับประสบการณ์และฝึกงานตามความถนัด ความสนใจ
3. การแนะแนวเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเอง รักและเห็นคุณค่าในตนเอง และผู้อื่น มีอารมณ์มั่นคง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เข้าใจสิ่งแวดล้อมและสามารถปรับตัวให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

การปฏิบัติงานแนะแนวในสถานศึกษา

การปฏิบัติแนะแนวในสถานศึกษานั้น แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. **การจัดบริการแนะแนวอย่างเป็นธรรม** โดยมีการให้บริการครบ 5 บริการ และครอบคลุมงานแนะแนวทั้ง 3 ประเภท ทั้งนี้จะต้องมีการกำหนดผู้รับผิดชอบอยู่ในโครงสร้างการบริหารของโรงเรียนและต้องมีโครงการ แผนงาน งบประมาณที่แสดงถึงการปฏิบัติงานที่ต่อเนื่องทั้งปี

2. การจัดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตร ที่กำหนดให้สถานศึกษาต้องจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (ซึ่งแบ่งเป็นกิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์) และถือเป็นส่วนสำคัญในการจบหลักสูตร

3. การประยุกต์ใช้หลักการและกระบวนการแนะแนว ในการจัดหลักสูตรและพัฒนาการเรียนการสอนการปกครองดูแลเด็กที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

จรรยาบรรณวิชาชีพจิตวิทยาแนะแนว

1. ให้บริการด้วยความเต็มใจโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ยอมรับและศรัทธาในวิชาชีพจิตวิทยาแนะแนวและเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร
3. เอาใจใส่ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจแก่ผู้รับบริการด้วยความบริสุทธิ์ใจโดยเสมอหน้า
4. มีวิสัยทัศน์และพัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก
5. ปฏิบัติงานตามหลักวิชาชีพจิตวิทยาการแนะแนว
6. รักษามาตรฐานและรับผิดชอบต่อการประกอบอาชีพจิตวิทยาการแนะแนว
7. ยุติการให้บริการที่นอกเหนือความสามารถของตนและสิ่งต่อไปยังบุคคลที่เหมาะสม
8. รักษาความลับของผู้รับบริการและผู้เกี่ยวข้อง
9. เคารพสิทธิและไม่แสวงหาผลประโยชน์จากผู้รับบริการ

คำอธิบายจรรยาบรรณวิชาชีพจิตวิทยาการแนะแนว

จรรยาบรรณข้อที่ 1

ให้บริการด้วยความเต็มใจโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

คำอธิบาย: ผู้ปฏิบัติงานให้บริการทางจิตวิทยาการแนะแนว ให้บริการด้วยความเสียสละและอุทิศตนอย่างเต็มความสามารถ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา

จรรยาบรรณข้อที่ 2

ยอมรับและศรัทธาในวิชาชีพจิตวิทยาการแนะแนวและเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ

คำอธิบาย: ผู้ปฏิบัติงานให้บริการทางจิตวิทยาการแนะแนว มีเจตคติที่ดี เห็นคุณค่าในวิชาชีพจิตวิทยาการแนะแนว และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ โดยการแสดงออกด้วยความชื่นชมว่าเป็นอาชีพที่มีเกียรติ มีความสำคัญและจำเป็นต่อสังคม รวมทั้งปกป้องเกียรติภูมิของวิชาชีพจิตวิทยาการแนะแนว เข้าร่วมกิจกรรมและสนับสนุนองค์กรวิชาชีพจิตวิทยาการแนะแนว

จรรยาบรรณข้อที่ 3

เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจแก่ผู้รับบริการด้วยความบริสุทธิ์ใจโดยเสมอหน้า

คำอธิบาย: ผู้ปฏิบัติงานให้บริการทางจิตวิทยาการแนะแนว เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจแก่ผู้รับบริการโดยสนองต่อความต้องการ ความถนัด ความสนใจอย่างจริงจังด้วยความเห็นอกเห็นใจ โดยคำนึงถึงสิทธิพื้นฐานของผู้รับบริการอย่างเท่าเทียมและปรารถนาที่จะให้ผู้รับบริการพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพ

จรรยาบรรณข้อที่ 4

มีวิสัยทัศน์และพัฒนาตนเองด้านวิชาชีพให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก

คำอธิบาย: ผู้ปฏิบัติงานให้บริการทางจิตวิทยาการแนะแนว มีความสนใจใฝ่รู้ ศึกษา ค้นคว้า ริเริ่มสร้างสรรค์ เสริมสร้างความรู้ให้ทันสมัย ทันเหตุการณ์ ทันต่อการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและเทคโนโลยี

จรรยาบรรณข้อที่ 5

ปฏิบัติงานตามหลักวิชาชีพจิตวิทยาการแนะแนว

คำอธิบาย: ผู้ปฏิบัติงานให้บริการทางจิตวิทยาการแนะแนว ปฏิบัติงานโดยอาศัยความรู้ ทักษะและประสบการณ์ที่ได้รับการฝึกฝนตามหลักวิชาการ จากสถาบันหรือองค์กรวิชาชีพที่มีการรับรองอย่างเป็นทางการ

จรรยาบรรณข้อที่ 6

รักษามาตรฐานและรับผิดชอบต่อการประกอบวิชาชีพจิตวิทยาการแนะแนว

คำอธิบาย: ผู้ปฏิบัติงานให้บริการทางจิตวิทยาการแนะแนว สามารถรักษาคุณภาพการปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพไว้ในระดับสูงเสมอ และรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน

จรรยาบรรณข้อที่ 7

ยุติการให้บริหารที่นอกเหนือความสามารถของตนและส่งต่อไปยังบุคคลที่เหมาะสม

คำอธิบาย: ผู้ปฏิบัติงานให้บริการทางจิตวิทยาการแนะแนว ต้องหยุดการให้บริการเมื่อประเมินสถานการณ์แล้วพบว่า การให้บริหารนั้นอยู่นอกเหนือความสามารถของตน และส่งผู้รับบริการไปยังบุคคลที่มีความเหมาะสม หรือตามความประสงค์ของผู้รับบริการ

จรรยาบรรณข้อที่ 8

รักษาความลับของผู้รับบริการและผู้เกี่ยวข้องเว้นแต่ได้รับการยินยอมจากผู้รับบริการ

คำอธิบาย: ผู้ปฏิบัติงานให้บริการทางจิตวิทยาการแนะแนว ต้องไม่เปิดเผยความลับซึ่งเป็นข้อมูลของผู้รับบริการและผู้ที่เกี่ยวข้อง หากจำเป็นจะต้องนำข้อมูลไปใช้ ต้องได้รับการยินยอมจากผู้รับบริการ

จรรยาบรรณข้อที่ 9

เคารพสิทธิและไม่แสวงหาผลประโยชน์จากผู้รับบริการ

คำอธิบาย: ผู้ปฏิบัติงานให้บริการทางจิตวิทยาการแนะแนว ต้องให้ข้อมูลที่จำเป็นแก่ผู้รับบริการ เพื่อให้ผู้รับบริการทราบสิทธิและผลที่อาจได้รับจากการบริหารรับฟังความคิดเห็นและการตัดสินใจของผู้รับบริการและไม่กระทำการใดๆ อันเป็นการแสวงหาผลประโยชน์จากผู้รับบริการ

สรุป

ปรัชญาของการแนะแนว คือ ทุกคนมีคุณค่าและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน แต่ทุกคนมีศักยภาพที่สามารถพัฒนาและเรียนรู้ได้ แต่ทุกคนมีความแตกต่างกัน แต่มีความต้องการพื้นฐานที่เหมือนกัน พฤติกรรมย่อมมีสาเหตุและบุคคลเปลี่ยนแปลงได้ตามเหตุ และทุกคนย่อมมีปัญหา คนเป็นสัตว์สังคมที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน และพฤติกรรมของแต่ละบุคคลย่อมส่งผลกระทบต่อบุคคลอื่น

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระตอนที่ 1 แล้ว โปรดปฏิบัติใบงานที่ 1

ตอนที่ 2 การจัดบริการแนะแนวในสถานศึกษา

การแนะแนว

การแนะแนว หมายถึง กระบวนการที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาและส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีบทบาทเต็มที่ในการเรียนรู้ เพื่อที่จะพัฒนาศักยภาพและสามารถจัดการกับชีวิตตนเองอย่างชาญฉลาดและมีคุณลักษณะตามมาตรฐานการแนะแนว

บริการหลักในงานแนะแนว

1. ลักษณะทั่วไปของภารกิจหลักในบริการงานแนะแนว ภารกิจบริการงานแนะแนวที่จัดโดยทั่วไปจะมีหลากหลาย ขึ้นอยู่กับการเห็นความสำคัญและความพร้อมขององค์กร สถาบันแต่ละแห่ง สำหรับในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามสถาบันการศึกษามักแบ่งเป็น 5 บริการ ได้แก่ บริการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเป็นรายบุคคล บริการสนเทศ บริการให้การปรึกษา บริการจัดวางตัวบุคคล และบริการติดตามและประเมินผล แต่ละบริการมีลักษณะที่กล่าวไว้โดยสังเขปดังต่อไปนี้

1.1.1 บริการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเป็นรายบุคคล (Individual Inventory Service) เป็นบริการที่ทำการรวบรวม จัดกระทำ และแปลความหมายอย่างเป็นระบบของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบุคคล เพื่อความเข้าใจบุคคลแต่ละคน และช่วยให้บุคคลได้เข้าใจ รู้จักตนเองมากขึ้น สามารถเลือกแนวทางในการพัฒนาตนเอง หาทางป้องกันและแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับตนเองได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจิตราวี เนตรหิน (2542: 133) ได้กล่าวว่าลักษณะสำคัญของบริการนี้ประกอบด้วย

- (1) การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบุคคลอย่างมีระบบ
- (2) การบันทึกและแปลความหมายของข้อมูลดังกล่าวอย่างมีระบบ
- (3) การนำข้อมูลต่างๆ มาใช้ในการแนะแนวอย่างมีประสิทธิภาพ

สิ่งสำคัญที่ต้องใช้ในการรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษา ก็คือ ต้องมีเทคนิควิธีหรือเครื่องมือ ซึ่งได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ สอบถาม การทดสอบ และแบบทดสอบต่างๆ ผู้ศึกษาจะต้องเลือกใช้อย่างที่มีคุณภาพ ใช้อย่างเหมาะสม และดำเนินการตามขั้นตอนอย่างมีประสิทธิภาพด้วย

1.1.2 บริการสนเทศ (Information Service) เป็นบริการที่จัดเพื่อให้ข้อมูลความรู้ด้านต่างๆ แก่บุคคล เพื่อที่บุคคลจะได้ใช้ประโยชน์เพื่อการเลือกหรือตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองได้อย่างเหมาะสม

วัชรีย์ ทรัพย์มี (2531: 67) อธิบายว่าบริการสนเทศจะเป็นบริการที่ให้ข้อมูลหรือข้อสนเทศแก่บุคคลในด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านส่วนตัวและสังคม

(1) ข้อสนเทศด้านการศึกษา เป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่บุคคลในด้านการศึกษาอบรม ทั้งที่เป็นปัจจุบันและอนาคต เช่น ข้อสนเทศเกี่ยวกับหลักสูตรของสถาบัน กิจกรรมเสริมหลักสูตร บริหารห้องสมุด แนวทางการศึกษาต่อข้อมูลการเรียนและหลักสูตรในสถาบันต่างๆ หลักสูตรการฝึกอบรม หลักสูตรเสริมความรู้หรือหลักสูตรเพิ่มประสบการณ์ทางการศึกษาต่างๆ

(2) ข้อสนเทศด้านอาชีพ เช่น ข้อมูลความต้องการแรงงาน ลักษณะรายละเอียดเกี่ยวกับการประกอบอาชีพต่างๆ การเตรียมตัวเพื่อเข้าสู่อาชีพ ความก้าวหน้าในอาชีพ การลงทุนและผลตอบแทนของอาชีพ เป็นต้น

(3) ข้อสนเทศด้านส่วนตัวและสังคม เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตน การปรับตัว และการแก้ปัญหา เช่น การมีบทบาทที่เหมาะสมในครอบครัว ในสถาบัน การคบเพื่อน การพัฒนา

บุคลิกภาพ การพูดในที่ชุมชน การควบคุมตนเอง การใช้เวลาว่าง ความเข้าใจวัฒนธรรม ประเพณี หน้าที่ทางสังคม เป็นต้น

การให้สารสนเทศอาจกระทำได้หลายรูปแบบ แต่แบ่งออกเป็นรูปแบบใหญ่ๆ 2 รูปแบบ คือ การให้ข้อสนเทศเป็นรายบุคคล เช่น การพูดคุยหรือการให้การปรึกษาเป็นรายบุคคล การให้บริการสนเทศเป็นกลุ่ม เช่น กลุ่มสนใจ กิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมปฐมนิเทศ หรือการให้การปรึกษาเป็นกลุ่ม เป็นต้น

1.1.3 บริการให้การปรึกษา (Counseling Service) การให้บริการปรึกษา สรุปลักษณะสำคัญที่นักวิชาการอธิบายไว้สอดคล้องกันได้ว่า เป็นกระบวนการช่วยเหลือซึ่งเกิดจากความร่วมมือกันระหว่าง ผู้ให้และผู้รับบริการ โดยที่ผู้ให้บริการต้องเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกฝนอบรมมา โดยเฉพาะ ทำให้สามารถช่วยเหลือผู้รับบริการจนเข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อม จนสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาได้โดยตนเองอย่างเหมาะสม และดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ขอบข่ายของบริการนี้ครอบคลุมทั้งด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัวและสังคม

สาระสำคัญของบริการให้การปรึกษาคือ

(1) บริการให้การปรึกษาเกิดเมื่อบุคคลมีปัญหาไปขอรับการปรึกษาจากผู้ให้บริการปรึกษา

(2) ผู้ให้การปรึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจทฤษฎีของการให้การปรึกษา และได้รับการฝึกฝนทักษะในการให้การปรึกษามาเป็นอย่างดี

(3) ขอบข่ายของบริการให้การปรึกษาโดยทั่วไป ครอบคลุมด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านส่วนตัวและสังคม

ในการให้การปรึกษานั้น ผู้ให้การปรึกษาอาจเลือกใช้วิธีการต่างๆ ตามที่ตนเชี่ยวชาญหรือเห็นว่าเหมาะสม วิธีการให้การปรึกษาเหล่านี้ นักวิชาการทางด้านจิตวิทยาหรือการแนะแนวได้พัฒนาไว้อย่างมีขั้นตอนมีระบบระเบียบ วิธีการที่เป็นที่ยอมรับและใช้กันอยู่ในวงการให้การปรึกษาและการแนะแนว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสหรัฐอเมริกา เช่น

(1) วิธีให้การปรึกษาแบบนำทาง ซึ่งพัฒนาขึ้นโดย E.G Williamson

(2) วิธีให้การปรึกษาแบบไม่นำทาง ซึ่งพัฒนาขึ้นโดย Carl R. Roger

(3) วิธีให้การปรึกษาแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์และพฤติกรรม ซึ่งพัฒนาขึ้นโดย

Albert Ellis

(4) วิธีให้การปรึกษาแบบสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ซึ่งพัฒนาขึ้นโดย Eric Berne

(5) วิธีการให้การปรึกษาแบบแอดเลอร์ ซึ่งพัฒนาขึ้นโดย Alfred Adler

(6) วิธีการให้การปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม ซึ่งพัฒนาขึ้นโดยกลุ่มนักพฤติกรรม

Behavioralism

(7) วิธีการให้การปรึกษาแบบพัฒนาการ ซึ่งพัฒนาขึ้นโดย Blocher

(8) วิธีให้การปรึกษาแบบเผชิญความจริง ซึ่งพัฒนาขึ้นโดย William Glasser

(9) วิธีให้การปรึกษาโดยหลักทฤษฎีสังกับแห่งตน ซึ่งพัฒนาขึ้นโดย Purkey & Schmidt

1.1.4 บริการจัดวางตัวบุคคล (Placement Service) เป็นบริการที่ช่วยเหลือบุคคลให้ได้อยู่ในภาวะที่เหมาะสมเท่าที่จะเป็นไปได้ตามศักยภาพของเขา การจัดวางตัวบุคคลทำได้ทั้งด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านส่วนตัวและสังคม

การวางตัวบุคคลจะมีลักษณะกิจกรรมดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1) ให้บุคคลได้กำหนดตนเองในตำแหน่งที่เหมาะสม เช่น นักเรียนได้เลือกวิชาเรียนหรือหลักสูตรที่เหมาะสมกับตน

(2) เลือกกิจกรรมเสริมหลักสูตรขณะอยู่ในโรงเรียนได้เหมาะสม

(3) เลือกหลักสูตรวิชาชีพได้เหมาะสม

(4) เลือกสถาบัน/ คณะวิชาที่ศึกษาต่อได้เหมาะสม

(5) เลือกงานเต็มเวลา หรืองานพิเศษได้เหมาะสม

(6) ค้นพบสภาพงานที่เหมาะสมหลังจากสำเร็จการศึกษาแล้ว

นอกจากนี้การจัดวางตัวบุคคลสำหรับในองค์กรยังอาจได้แก่กิจกรรมต่อไปนี้

(1) การได้อยู่ในหน้าที่งานที่เหมาะสม

(2) การได้รับการเพิ่มทักษะที่ยังขาดหรือบกพร่องอยู่

(3) การได้รับความช่วยเหลืออย่างเหมาะสมเมื่อมีปัญหาทางเศรษฐกิจ เช่น ให้ได้ทำงานนอกเวลาเพื่อมีรายได้พิเศษ

(4) การได้เข้าร่วมชุมชน สมาคมตามที่ถนัด สนใจ

(5) การได้รับการจัดให้อยู่ในกลุ่มเพื่อนที่ร่วมงานกันได้ดี

ในการดำเนินการอาจใช้กิจกรรมเหล่านี้ครั้งละหนึ่งหรือหลายกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้ได้ผลตามเป้าหมาย

1.1.5 บริการติดตามและประเมินผล (The Follow-up Service & Evaluation Service) ในบริการนี้จะต้องมีอย่างน้อย 2 ภารกิจอยู่ด้วยกัน คือ บริการติดตามผล (Follow up Service) และบริการประเมิน (Evaluation Service) บางแห่งได้รวมเอางานวิจัย (Research Service) เข้าไว้ด้วย แต่ในที่นี้จะหมายรวมเพียง 2 บริการแรกเท่านั้น บริการวิจัยจะได้นำไปไว้ในภารกิจวิชาการ ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

บริการติดตามผล เป็นการสำรวจหรือประเมินอย่างเป็นระบบ เพื่อความมั่นใจว่าการแนะแนวได้ช่วยให้ผู้รับบริการได้บรรลุความต้องการในระดับพึงพอใจ ซึ่งอาจแสดงให้เห็นในลักษณะที่ผู้รับบริการประสบความสำเร็จหรือไม่จากการเลือกเรียนในแผนการเรียนหรือหลักสูตร สามารถปรับตัวได้หรือไม่กับงานอาชีพ หรืองานพิเศษที่เลือกทำ มีความสุขเพียงใดกับการเข้าร่วมกลุ่มชมรมหรือสมาคมที่เขาตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิก การติดตามนั้นนอกจากจะเป็นการเฝ้าสังเกตที่เกิดหลังจากการให้บริการแนะแนวแล้ว ยังมีลักษณะที่ช่วยดูแลให้ความสนใจที่ต่อเนื่องเพื่อให้ผู้รับบริการสามารถก้าวหน้าหรือพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้สำเร็จ

ข้อมูลที่ได้รับจากการติดตามสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงหลักสูตร แผนการเรียน กิจกรรมต่างๆ หรือการบริหารจัดการต่างๆ ของสถาบันองค์กร นำมาใช้ในการปรับความสัมพันธ์ภายในองค์กร ปรับบทบาทขององค์กร หรือความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกับชุมชนได้

เทคนิคที่ใช้ในช่วงติดตามผล อาจเป็นการพูดคุย สัมภาษณ์ อาจเป็นการสอบถามโดยใช้ไปรษณียบัตรหรือใช้แบบสอบถามที่มีหลายข้อ หลายประเด็น ซึ่งวิธีต่างๆ อาจมีทั้งข้อเด่นและข้อจำกัดที่ต่างกันไป ตัวอย่างการติดตาม เช่น ผู้รับบริการมาขอรับการปรึกษาเรื่องการเลือกแผนการเรียน เมื่อได้มีการแนะแนวแล้ว เวลาผ่านไประยะหนึ่งนักแนะแนวอาจส่งแบบสอบถามสั้นๆ สอบถามผลการตัดสินใจ ความรู้สึกที่เกิดจากการตัดสินใจนั้น และความราบรื่นในการเรียน ในบางโอกาสนักแนะแนวอาจใช้เวลาสั้นๆ พบปะพูดคุยกับผู้รับบริการในประเด็นเหล่านี้ได้ การติดตามผล

นี่นี้อาจจะได้ข้อมูลจากผู้รับบริการโดยตรง หรือจากผู้ใกล้ชิดก็ได้ เช่น เพื่อน ผู้ปกครอง เพื่อนร่วมงาน คู่ครอง เป็นต้น

บริการประเมินผล ถือเป็นบริการที่ทำให้บริการแนะแนวมีความสมบูรณ์ ครบถ้วน การดำเนินงานแนะแนวจำเป็นต้องมีการประเมินเพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพ ประสิทธิผลของการดำเนินงานตรวจสอบว่าการทำงานบรรลุเป้าหมายหรือไม่เพียงใด การประเมินผลอาจประเมินในส่วนย่อยเป็นเฉพาะกิจกรรม หรือประเมินเป็นส่วนรวมคืองานแนะแนวทั้งโครงการ ซึ่งถ้าเป็นไปได้ ควรกระทำทั้งสองอย่าง

ความแตกต่างระหว่างการติดตามผลกับการประเมินผลอยู่ตรงที่ว่า การติดตามผลนั้นอยู่ในกระบวนการของการแนะแนว ยังให้การดูแลสังเกตผู้รับบริการต่อไป เพื่อช่วยผู้รับบริการได้ก้าวไปสู่จุดหมายปลายทาง ส่วนการประเมินผลนั้นมุ่งที่จะหาข้อสรุปตัดสินว่าการดำเนินงานแนะแนวนั้น ได้ผลหรือไม่เพียงใด และที่เป็นความต่างอีกประการก็คือการติดตามนั้นให้ความสนใจสถานะปัจจุบันของผู้รับบริการอันเป็นผลของการแนะแนว แต่การประเมินผลนั้นให้ความสนใจกระบวนการแนะแนว ทั้งหมด ตั้งแต่ปัจจัยป้อน (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Product) โดยเน้นประสิทธิภาพ ประสิทธิผล รวมถึงการจัดการและการใช้ทรัพยากรต่างๆ ด้วย

สรุป

การแนะแนว หมายถึง กระบวนการที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาและส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีบทบาทเต็มทีในการเรียนรู้ เพื่อที่จะพัฒนาศักยภาพและสามารถจัดการกับชีวิตตนอย่างชาญฉลาดและมีคุณลักษณะตามมาตรฐานการแนะแนว

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระตอนที่ 2 แล้ว โปรดปฏิบัติใบงานที่ 2

ตอนที่ 3 ครูแนะแนวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

บทบาทหน้าที่ของครูแนะแนว

1. บทบาทต่อระบบงานแนะแนวในโรงเรียน
2. บทบาทต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1. บทบาทต่อระบบงานแนะแนวในโรงเรียน

1.1 เป็นผู้วางแผนและจัดทำโครงการแนะแนว เพื่อเสนอผู้บริหารตามนโยบายสถานศึกษา โดยมีการสำรวจสภาพแวดล้อม และข้อมูลจากเด็กหรือผู้เรียนทุกคนในสถานศึกษา เพื่อให้การวางแผนและโครงการตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของเด็กและชุมชน

1.2 เป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน การประสานงาน และการติดตามประเมินผลการจัดบริการแนะแนวให้ครอบคลุม 5 บริการ 3 ประเภท ตามแผนงานและโครงการที่กำหนด

1.3 เป็นผู้จัดทำแผนการจัดกิจกรรมแนะแนว เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรและ กิจกรรม ส่งเสริมหรือบำบัดพิเศษ เฉพาะราย เฉพาะกลุ่ม

1.4 เป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่ครู ผู้ปกครอง และนักเรียนที่มีปัญหาซับซ้อน เกินความสามารถของครูที่ปรึกษา หรือส่งต่อเด็กไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง หากปัญหานั้นเกินความสามารถของตนเอง

1.5 เป็นผู้จัดทำแผนงานและดำเนินการในการพัฒนาครู หรือบุคลากรแนะแนวในสถานศึกษา

2. บทบาทต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ด้วยบทบาทของครูแนะแนวที่ทำหน้าที่เป็นเลขานุการในทีมประสาน ตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงมีแนวทางในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนี้

กระบวนการ	ภาระหน้าที่	หมายเหตุ
1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	1. จัดสร้าง/จัดหา/รวบรวมเครื่องมือเพื่อการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลไว้บริการครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้น	
2. การคัดกรองนักเรียน	1. ร่วมกำหนดเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนของโรงเรียน 2. ร่วมประชุมกลุ่มเพื่อการคัดกรองนักเรียนในกรณีที่ครูประจำชั้นไม่สามารถสรุปผลการคัดกรองได้ 3. ร่วมจัดทำสารสนเทศการคัดกรองนักเรียนของโรงเรียน 4. เป็นที่ปรึกษาครูประจำชั้นในการคัดกรองนักเรียน	
3. การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน	1. จัดทำ/สร้างเพื่อให้มีและฝึกทักษะการใช้เครื่องมือวัดศักยภาพหรือความสามารถพิเศษของนักเรียน เพื่อเอื้อให้ครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้นใช้ 2. จัดทำโครงการ/กิจกรรมเพื่อส่งเสริมศักยภาพนักเรียนตามผลการคัดกรองนักเรียน (ด้านศักยภาพ/ความสามารถพิเศษ) 3. ใช้ข้อมูลสารสนเทศการคัดกรองนักเรียนของโรงเรียน (ด้านศักยภาพ/ความสามารถพิเศษ) เพื่อเป็นข้อมูลในการเสริมสร้างศักยภาพนักเรียนรายบุคคลหรือรายกลุ่ม ดังนี้	

กระบวนการ	ภาระหน้าที่	หมายเหตุ
	3.1 ในคาบกิจกรรมแนะแนวหรือคาบ โฮมรูม 3.2 บริการสนเทศ 3.3 ให้การศึกษา 3.4 บริการจัดวางตัวบุคคล 3.5 การติดตามและประเมินผล 4. สนับสนุนส่งเสริมด้านสื่อเอกสารในการจัดกิจกรรมประชุม ผู้ปกครองชั้นเรียน ให้ครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้น เช่น ความรู้ ความเข้าใจในการดูแลเด็กวัยรุ่น จิตวิทยาวัยรุ่น เป็นต้น 5. เป็นแกนนำในการจัดทำแผนการจัดกิจกรรมโฮมรูมและสร้าง ทักษะในการจัดกิจกรรมโฮมรูมให้กับครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้น	
4. การป้องกันและแก้ไข ปัญหา	1. จัดทำโครงการ/กิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนตาม สารสนเทศผลการคัดกรองนักเรียนของโรงเรียน (ด้านการเรียน-สุขภาพกาย-สุขภาพจิต-เศรษฐกิจ-การ คัดกรองนักเรียน-สารเสพติด-เพศ-ความปลอดภัยและด้าน อื่นๆ) 2. รับการส่งต่อนักเรียนจากครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้นเพื่อการ แก้ไขปัญหา ในกรณีที่เป็นปัญหายุ่งยากซับซ้อน และครูที่ ปรึกษา/ครูประจำชั้นไม่สามารถแก้ไขได้ 3. ร่วมประชุมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหานักเรียนเป็นรายกรณี (case conference) 4. ประสานเครือข่ายสหวิชาชีพเพื่อร่วมแก้ไขปัญหานักเรียนใน ลักษณะการมีส่วนร่วม 5. จัดทำโครงการ/กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพครูที่ ปรึกษา/ครูประจำชั้น ให้มีทักษะในการแก้ไขปัญหานักเรียน เช่น อบรม ประชุมปฏิบัติการ ศึกษาดูงาน ฯลฯ ในเรื่อง 5.1 เทคนิคการให้คำปรึกษาเบื้องต้น 5.2 การเขียนแผนการจัดกิจกรรมโฮมรูม 5.3 โปรแกรมจิตสังคมบำบัดในโรงเรียน 5.4 การสร้างการรักและเห็นคุณค่าในตนเอง 5.5 การสร้างความเข้มแข็งทางใจให้กับนักเรียน 5.6 การสอนทักษะชีวิต ฯลฯ	
5. การส่งต่อ	1. จัดทำ/จัดหาเครื่องมือเพื่อการส่งต่อให้บริการครูที่ปรึกษา/ ครูประจำชั้น 2. ประสานเครือข่ายการส่งต่อภายนอกเพื่อ เตรียมการใน การส่งต่อนักเรียนไปยังหน่วยงาน/องค์กรภายนอก กรณีที่ ต้องส่งต่อภายนอก 3. รับการส่งต่อนักเรียนจากครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้นเพื่อการ แก้ไขปัญหา ในกรณีที่เป็นปัญหายุ่งยากซับซ้อน และครูที่ ปรึกษา/ครูประจำชั้นไม่สามารถแก้ไขได้ 4. ติดตามประเมินผลการส่งต่อภายนอก และรายงานให้ ผู้เกี่ยวข้องทราบ	

สรุป

บทบาทของครูแนะแนวที่ทำหน้าที่เป็นเลขานุการในทีมประสาน ตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงมีแนวทางในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนี้ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระตอนที่ 3 แล้ว โปรดปฏิบัติใบงานที่ 3

ตอนที่ 4 การจัดกิจกรรมแนะแนวตามหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

เรื่องที่ 4.1 การจัดกิจกรรมแนะแนว

กิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักสิ่งแวดล้อม สามารถคิดตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งในด้านการศึกษาและอาชีพ สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจผู้เรียน ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน

หลักการ

เป็นกิจกรรมที่จัดให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการ ความสนใจธรรมชาติของผู้เรียนและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาที่ตอบสนองจุดมุ่งหมายหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้ครอบคลุมทั้งด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัวและสังคม เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม จนเกิดการเรียนรู้และเกิดทักษะชีวิต โดยมีครูผู้รับผิดชอบจัดกิจกรรมและประสานความร่วมมือกับครูหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เรียนรู้จัก เข้าใจ รัก และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น
2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถวางแผนการศึกษา อาชีพ รวมทั้งการดำเนินชีวิตและสังคม
3. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

ขอบข่าย

การจัดกิจกรรมแนะแนวมีองค์ประกอบ 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการศึกษา ให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองในด้านการเรียนอย่างเต็มตามศักยภาพ รู้จักแสวงหาและใช้ข้อมูลประกอบการวางแผนการเรียนหรือการศึกษาต่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีวิธีการเรียนรู้ และสามารถวางแผนการเรียนหรือการศึกษาต่อได้อย่างเหมาะสม
2. ด้านอาชีพ ให้ผู้เรียนได้รู้จักตนเองในทุกด้าน รู้และเข้าใจโลกของงานอาชีพอย่างหลากหลาย มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต มีการเตรียมตัวสู่อาชีพ สามารถวางแผนเพื่อประกอบอาชีพตามที่ตนเองมีความถนัดและสนใจ
3. ด้านส่วนตัวและสังคม ให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง รักและเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีเจตคติที่ดีต่อการมีชีวิตที่ดีมีคุณภาพ มีทักษะชีวิตและสามารถปรับตัวดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

แนวการจัดกิจกรรม

1. ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการ ความสนใจ ธรรมชาติของผู้เรียน
2. วิเคราะห์สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ วัสดุทัศน์ของสถานศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลของผู้เรียนเป็นรายบุคคล
3. กำหนดสัดส่วนของกิจกรรมแนะแนวให้ครอบคลุมด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านส่วนตัว และสังคม โดยยึดสภาพปัญหา ความต้องการ ความสนใจ ตลอดจนธรรมชาติของผู้เรียนและเป้าหมายของสถานศึกษา โดยครู ผู้ปกครอง และผู้เรียนมีส่วนร่วม
4. กำหนดวัตถุประสงค์การจัดกิจกรรมแนะแนวของสถานศึกษา เป็นระดับการศึกษาและชั้นปี
5. ออกแบบการจัดกิจกรรมแนะแนว ประกอบด้วย ชื่อกิจกรรม วัตถุประสงค์ พฤติกรรม ผู้เรียน หลักฐานการทำกิจกรรม วิธีการจัดกิจกรรม วิธีการประเมินผล ภาคเรียนและจำนวนเวลาที่จัดกิจกรรมแนะแนว
6. จัดทำแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวรายชั่วโมง ประกอบด้วย ชื่อกิจกรรม เวลา วัตถุประสงค์ สาระสำคัญ ชิ้นงาน/ภาระงาน วิธีการจัดกิจกรรม สื่อ/อุปกรณ์ ภาระประเมินผล
7. จัดกิจกรรมแนะแนวตามแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวและประเมินผลกิจกรรม
8. ประเมินเพื่อตัดสินผล และสรุปรายงาน

การประเมินกิจกรรมแนะแนว

การประเมินกิจกรรมแนะแนว มี 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 การประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน อาจประเมินได้จากครู นักเรียนและผู้ปกครอง โดย

- (1) ครูผู้จัดกิจกรรมรับผิดชอบในการวางแผนการประเมิน ดำเนินการประเมิน นำผลการประเมินไปพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง และรายงานผลการดำเนินงานให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ
- (2) ผู้เรียนอาจมีส่วนร่วมในการวางแผนการประเมิน ประเมินตนเองและเพื่อน
- (3) ผู้ปกครองอาจมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในการประเมิน ประเมินผล การพัฒนาผู้เรียน โดยประสานร่วมมือกับครูผู้จัดกิจกรรม

ลักษณะที่ 2 การประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียน ครูผู้จัดกิจกรรมตรวจสอบเวลาการเข้าร่วมกิจกรรม และประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรม ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ตัดสินผลการประเมินเป็น “ผ่าน” และ “ไม่ผ่าน” ดังนี้

ผ่าน หมายถึง ผู้เรียนมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม ปฏิบัติกิจกรรม และมีผลงาน/ชิ้นงาน/คุณลักษณะตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

ไม่ผ่าน หมายถึง ผู้เรียนมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่ครบตามเกณฑ์ ไม่ผ่านการปฏิบัติกิจกรรม หรือมีผลงาน/ชิ้นงาน/คุณลักษณะไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

สรุป

การจัดกิจกรรมแนะแนวมีองค์ประกอบ 3 ด้าน ดังนี้ ด้านการศึกษา ด้านอาชีพ และด้านส่วนตัวและสังคม

เรื่องที่ 4.2 ตัวอย่างการออกแบบและวางแผนการจัดกิจกรรมแนะแนว

ตัวอย่างการออกแบบและการวางแผนกิจกรรมแนะแนว เรื่อง ชีวิตที่เป็นประโยชน์

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อให้ผู้เรียนรู้จัก เข้าใจ รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น
ระดับชั้น ม. 3

ภาคเรียนที่ 1

1. วัตถุประสงค์ ผู้เรียนตระหนักและเห็นคุณค่า ในความสามารถของตนเองที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
2. จุดประสงค์การเรียนรู้
 - (1) รู้และบอกคุณค่าสิ่งที่ตนทำแล้วเกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น
 - (2) รู้และบอกวิธีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
3. สำคัญ การตระหนักถึงคุณค่าและประโยชน์ของการกระทำของตนเองต่อผู้อื่นจะช่วยให้ผู้เรียนภาคภูมิใจและเกิดแรงจูงใจในการพัฒนาความสามารถของตนเองอย่างต่อเนื่อง
4. สำคัญการเรียนรู้
 - (1) สิ่งที่ทำแล้วเกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น
 - (2) คุณค่าของการเป็นบุคคลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น
 - (3) วิธีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
5. ชิ้นงาน/ภาระงาน ใบงานเรื่อง “พัฒนาตนเพื่อชีวิตที่เป็นประโยชน์”
6. วิธีการประเมินผล
 - (1) ตรวจใบงาน การวางแผนพัฒนาตน
 - (2) สังเกตเข้าร่วมกิจกรรม
7. กิจกรรมการเรียนรู้
 - (1) สำรวจสิ่งที่ตนทำ แล้วเกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น
 - (2) วิเคราะห์คุณค่าของพฤติกรรมที่ตนทำแล้วเกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น
 - (3) อภิปรายวิธีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
 - (4) การวางแผนการพัฒนาตนเพื่อชีวิตที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น
8. เวลา 2 ชั่วโมง

แผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมแนะแนว

เรื่อง ชีวิตที่เป็นประโยชน์

หน่วยจัดกิจกรรม เรื่อง ชีวิตที่เป็นประโยชน์

ระดับชั้น ม. 3

เวลา 1 ชั่วโมง

1. **สาระสำคัญ** การตระหนักรู้ถึงคุณค่าและประโยชน์ของการกระทำของตนเองต่อผู้อื่นจะช่วยให้ผู้เรียนภาคภูมิใจและเกิดแรงจูงใจในการพัฒนาความสามารถของตนอย่างต่อเนื่อง
2. **จุดประสงค์การเรียนรู้**
 - (1) รู้และบอกคุณค่าสิ่งที่คุณทำแล้วเกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น
 - (2) รู้และบอกวิธีการพัฒนาตนอย่างต่อเนื่อง
3. **สาระการเรียนรู้**
 - (1) สิ่งที่คุณทำแล้วเกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น
 - (2) คุณค่าของการเป็นบุคคลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น
 - (3) วิธีการพัฒนาตนอย่างต่อเนื่อง
4. **วิธีการจัดกิจกรรม**

ชั่วโมงที่ 1 กิจกรรมบทเรียนจากต้นหญ้า

 - (1) สนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับต้นหญ้าที่เป็นวัชพืชชนิดหนึ่ง และนำนักเรียนทำกิจกรรม “บทเรียนจากต้นหญ้า” โดยการให้นักเรียนทุกคนแข่งขันกันบอกประโยชน์ของต้นหญ้า คนละ 1 อย่าง โดยไม่ซ้ำกัน ใครพร้อมให้ตอบก่อน หากคำตอบซ้ำต้องเปลี่ยนคำตอบใหม่ และหาอาสาสมัครช่วยเขียนคำตอบทุกคำตอบลงบนกระดานหน้าห้อง
 - (2) ให้นักเรียนพิจารณาคำตอบที่บอกประโยชน์ของต้นหญ้าบนกระดาน และแสดงความคิดเห็นหรือความรู้สึกที่เกิดขึ้น
 - (3) ครูตั้งคำถามให้นักเรียนช่วยกันคิดว่า ประโยชน์ของต้นหญ้าที่บันทึกไว้บนกระดานเป็นประโยชน์เพื่อใคร และมีอะไรเป็นข้อแลกเปลี่ยนหรือไม่ การใช้ชีวิตอย่างเป็นประโยชน์ของต้นหญ้ามีคุณค่าอย่างไร
 - (4) ให้นักเรียนช่วยกันสรุปบทเรียนที่ได้จากต้นหญ้า
 - (5) ครูเชื่อมโยงกิจกรรมกับชีวิตของนักเรียน โดยการให้นักเรียนสำรวจสิ่งที่คุณทำแล้วเกิดประโยชน์ต่อผู้อื่นพร้อมทั้งบอกคุณค่าของสิ่งที่คุณทำ โดยทำในใบงาน “ฉันเป็นประโยชน์...ฉันมีค่า”
 - (6) ให้นักเรียนบอกความคิด ความรู้สึกที่มีต่อตนเองภายหลังการสำรวจสิ่งที่คุณทำแล้วเกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น

ชั่วโมงที่ 2 กิจกรรมพัฒนาตนเพื่อชีวิตที่เป็นประโยชน์

 - (1) ทบทวนการเรียนรู้จากชั่วโมงที่ผ่านมา
 - (2) แบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ 4 – 6 คน ให้นำใบงาน “ฉันเป็นประโยชน์...ฉันมีค่า” ของทุกคนมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในกลุ่ม
 - (3) ให้นักเรียนวางแผนการพัฒนาตน โดยทำลงในใบงาน พัฒนาตนเพื่อชีวิตที่เป็นประโยชน์
 - (4) ขออาสาสมัครเพื่อบอกเล่าการวางแผนพัฒนาตนเพื่อชีวิตที่เป็นประโยชน์
 - (5) นักเรียนช่วยกันสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้

5. สื่อ/อุปกรณ์

- (1) ภาพต้นหญ้า หรือ ต้นหญ้าจริง
- (2) ใบงานเรื่อง “ฉันเป็นประโยชน์...ฉันมีค่า”
- (3) ใบงานเรื่อง “พัฒนาตนเพื่อชีวิตที่เป็นประโยชน์”

6. การประเมินผล

6.1 วิธีการประเมิน

- 6.1.1 ตรวจใบงาน “พัฒนาตนเพื่อชีวิตที่เป็นประโยชน์”
- 6.1.2 สังเกตการปฏิบัติกิจกรรม

6.2 เครื่องมือ

- 6.2.1 แบบตรวจใบงาน “พัฒนาตนเพื่อชีวิตที่เป็นประโยชน์”
- 6.2.2 แบบสังเกต

6.3 เกณฑ์การประเมิน

- 6.3.1 ใบงาน “พัฒนาตนเพื่อชีวิตที่เป็นประโยชน์”

ระดับคุณภาพ	ข้อความบ่งชี้คุณภาพ
ผ่าน	บอกสิ่งที่ตนทำแล้วเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและวางแผนพัฒนาตนเองได้ 1 อย่าง
ไม่ผ่าน	ไม่สามารถบอกสิ่งที่ตนทำแล้วเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและวางแผนพัฒนาตนเองได้

หมายเหตุ เกณฑ์การตัดสินการผ่าน นักเรียนต้องได้ระดับผ่าน

- 6.3.2 การปฏิบัติกิจกรรม สังเกตจากการเข้าร่วมกิจกรรม โดยพิจารณา 2 ด้าน คือ ความตั้งใจร่วมกิจกรรม และการส่งงาน

ระดับคุณภาพ	ข้อความบ่งชี้คุณภาพ
ผ่าน	มีความตั้งใจร่วมกิจกรรมและส่งงานตามกำหนด
ไม่ผ่าน	ขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

หมายเหตุ เกณฑ์การตัดสินการผ่าน นักเรียนต้องได้ระดับผ่าน

หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระตอนที่ 4 แล้ว โปรดปฏิบัติใบงานที่ 4

